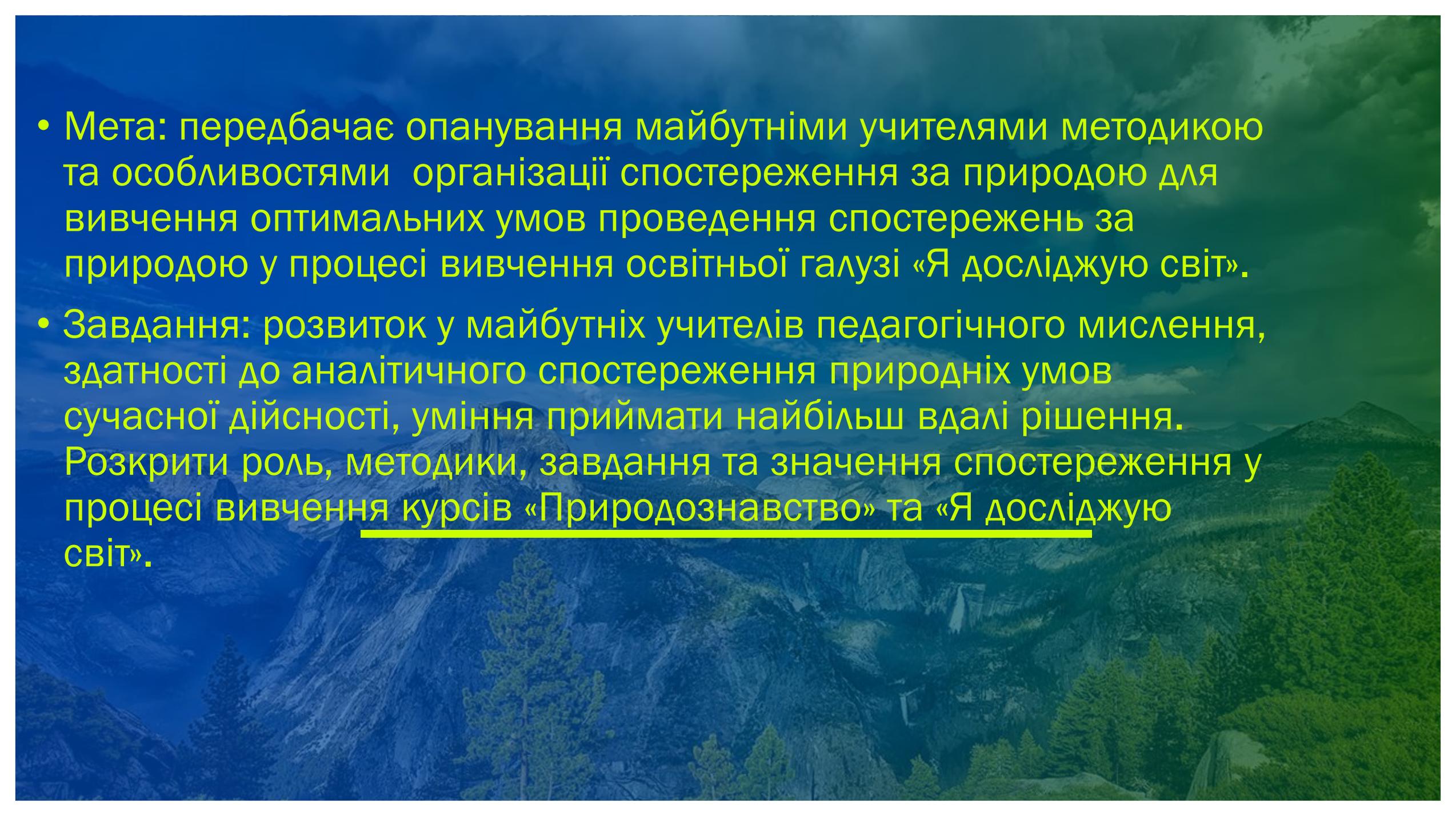
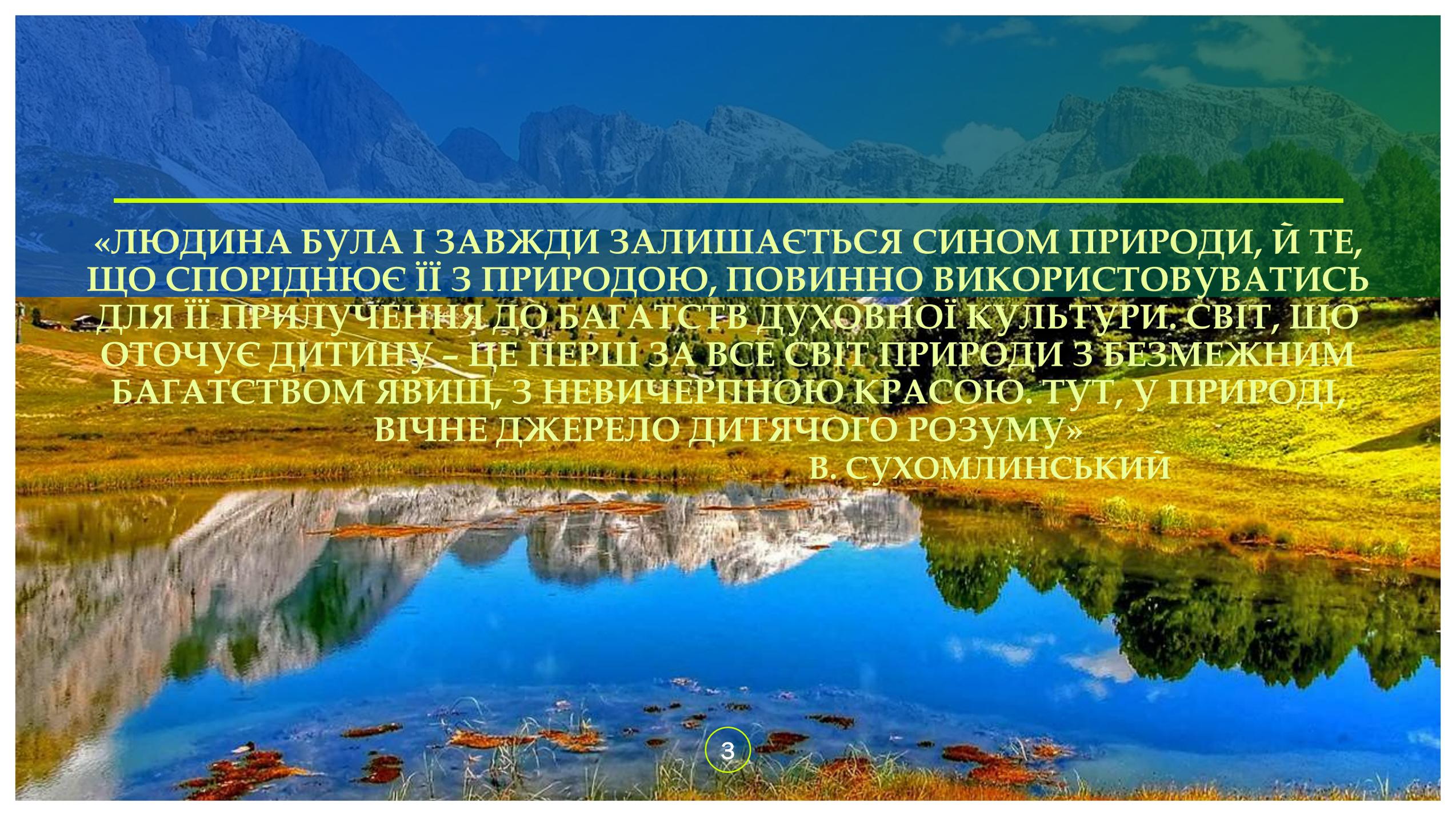

Організація спостережень за природою

Бешок Тетяна Віталіївна
кандидат педагогічних
наук, доцент

-
- Мета: передбачає опанування майбутніми учителями методикою та особливостями організації спостереження за природою для вивчення оптимальних умов проведення спостережень за природою у процесі вивчення освітньої галузі «Я досліджую світ».
 - Завдання: розвиток у майбутніх учителів педагогічного мислення, здатності до аналітичного спостереження природних умов сучасної дійсності, вміння приймати найбільш вдалі рішення. Розкрити роль, методики, завдання та значення спостереження у процесі вивчення курсів «Природознавство» та «Я досліджую світ».

A scenic landscape featuring a calm lake in the foreground that perfectly reflects the surrounding environment. The water is a deep, clear blue, mirroring the sky and the greenery. In the middle ground, there are lush green fields and some trees. The background is dominated by majestic, rugged mountains with some snow patches, under a clear blue sky. The overall atmosphere is peaceful and natural.

«ЛЮДИНА БУЛА І ЗАВЖДИ ЗАЛИШАЄТЬСЯ СИНОМ ПРИРОДИ, Й ТЕ,
ЩО СПОРІДНЮЄ ЇЇ З ПРИРОДОЮ, ПОВИННО ВИКОРИСТОВУВАТИСЬ
ДЛЯ ЇЇ ПРИЛУЧЕННЯ ДО БАГАТСТВ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ. СВІТ, ЩО
ОТОЧУЄ ДИТИНУ - ЦЕ ПЕРШ ЗА ВСЕ СВІТ ПРИРОДИ З БЕЗМЕЖНИМ
БАГАТСТВОМ ЯВИЩ, З НЕВИЧЕРПНОЮ КРАСОЮ. ТУТ, У ПРИРОДІ,
ВІЧНЕ ДЖЕРЕЛО ДИТЯЧОГО РОЗУМУ»

В. СУХОМЛИНСЬКИЙ

Методи вивчення природи

Експеримент

Вимірювання

Спостереження

Спостереження

Спостереження – перший крок до пізнання природи

- Людина не втручається в умови виникнення явищ і їх перебіг.
- Спостереження дозволяють пізнавати різні властивості тіл і речовин, з яких вони складаються, та зміни, що відбуваються тілами й речовинами.

Спостереження – це активна форма пізнання навколишнього світу, що має на меті нагромадження фактів початкових уявлень про об'єкти і явища, внаслідок чого воно може розглядатися як психічний процес, як пізнавальна діяльність і як метод навчання.

За визначенням Б.Г. Ананьєва,
спостереження – складна психологічна діяльність, в якій сприймання, мислення і мова об'єднуються в єдиний цілісний акт розумової роботи.

Об'єкти природи

- є погода (стан неба, опади, напрям вітру, температура повітря),
- висота Сонця над горизонтом,
- рослинний та тваринний світ місцевості,
- діяльність і праця людей,
- діагностика власного стану здоров'я та емоцій.

- Періодичні спостереження проводять і за компонентами живої природи, наприклад, за змінами в рослинному світі: листопадом, набубнявінням бруньок, їх розпусканням, цвітінням, дозріванням плодів тощо; за змінами в житті тварин: зникненням комах, відлітанням птахів у теплі краї, появою комах, поверненням з вирію птахів, гніздуванням птахів та ін.

Спостереження за деревами:

- висота дерева (високе чи низьке порівняно з іншими деревами);
- розміри стовбура (товстий, тонкий) і форма крони (залежно від того, де дерево росте);
- колір стовбура;
- особливості кори (гладенька, шершава);
- розміщення гілок, їх напрям (залежно від того, де дерево росте);
- величина і форма листків;
- стан дерева в ту чи іншу пору року.

Спостереження за тваринами:

- назва тварини; її зовнішній вигляд; як тварина пересувається (стрибає, ходить, бігає тощо); чим і як живиться (гризе, жує, ковтає); як здобуває їжу; в яких умовах живе; як змінюється поведінка тварини, її забарвлення залежно від пір року.

У структурі спостереження виділяються:

- 1. Об'єкт спостереження. Чітко визначається об'єкт, за яким вестиметься спостереження, і його результат. Наприклад, на уроці-екскурсії (3 клас) учням пропонується завдання:
 - а) поспостерігати за кольором неба восени;
 - б) поспостерігати за особливостями поведінки перелітних птахів восени і т. ін.
- У першому завданні об'єктом спостережень є небо, а результатом -- уявлення про колір неба восени. І об'єкт, і результат є конкретними, вони позначені зрозумілими термінами. У другому -- об'єктом є перелітні птахи. Це узагальнений образ, оскільки терміном «перелітні птахи» позначається група птахів, які відлітають на зиму в теплі краї.

- 2. Результат спостереження - уявлення про особливості поведінки перелітних птахів восени. У 3 класі уявлення про поведінку перелітних птахів восени включає такі ознаки: спів птахів восени, місця літання, характер літання (поодинокі чи зграями). Саме у визначенні цих ознак чи їх актуалізації полягає конкретизація мети спостереження.
- 3. Мотивація спостереження та її планування. План складається на основі тих конкретних задач, які послідовно розв'язуються в процесі спостереження. План забезпечує послідовність діяльності учнів, уникнення стихійності та різних випадковості.

- **Велике значення для спостережень**, особливо систематичних, довготривалих, має вибір конкретних об'єктів. Вони повинні бути знайомі школярам, цікавими й доступними для сприймання. Якщо це рослини своєї місцевості, то вибирають ті, які гарно квітнуть, дають плоди, використовуються людиною в різних цілях, мають красивий вигляд крони, ростуть у такому місці, де їх можна бачити здалеку і підійти до них близько. Важче зробити вибір серед тварин (птахів, звірів, комах та ін.), потрібно, щоб учитель сам добре знав фауну своєї місцевості: тварин, які живуть тут, місця, в яких вони найчастіше зустрічаються.

- У початкових класах діти звертають увагу на те, як залежно від напрямку вітру змінюється температура повітря, які вітри приносять потепління і похолодання.
- Уявлення про силу вітру учні дістають за деякими місцевими ознаками. Наприклад, коли тихо - листя на деревах нерухоме; слабкий вітер - шелестить листя і рухаються дрібні гілки; помірний вітер - помітно рухаються великі гілки дерев; сильний вітер - хитаються великі дерева. Ці ознаки вітру записують словами.

Крім цих елементів неживої природи, учні спостерігають за опадами і хмарністю, за тим, як хмарність впливає на опади. Так, у процесі спостережень вони доходять до висновку, що восени небо частіше вкривається хмарами, ніж літом, у результаті чого випадають довгочасні дощі, на відміну від літніх, короткочасних.

За температурою повітря, вітром, опадами, станом неба учні спостерігають щоденно, а за замерзанням ґрунтів і водою - періодично.

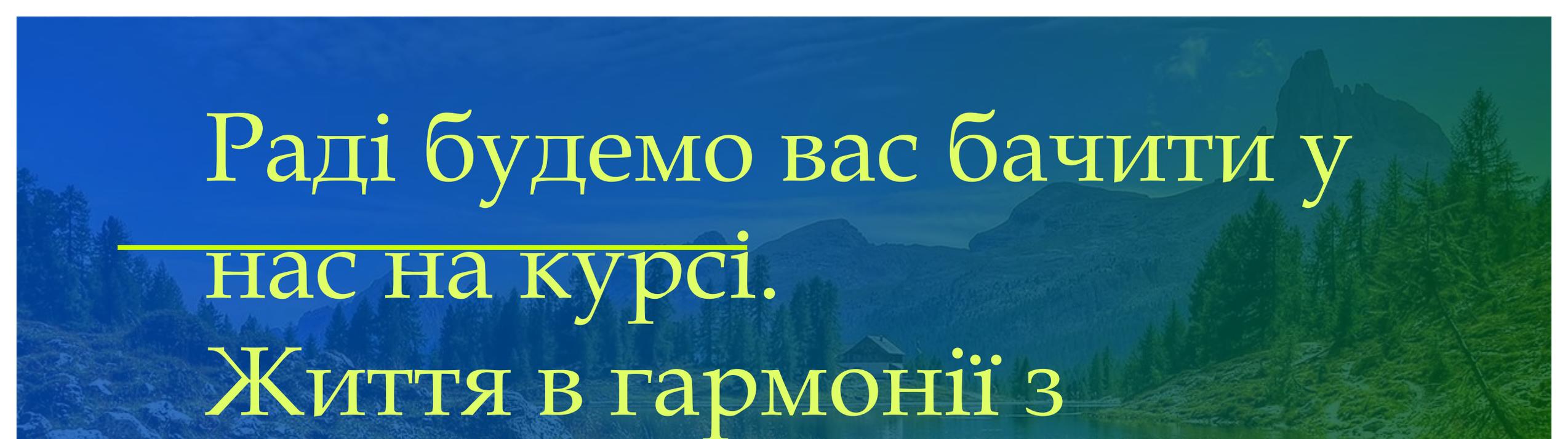

Щоб діти вміли спостерігати самотійно, вони повинні мати певні знання, володіти прийомами спостереження над об'єктами природи. Тому спочатку вчитель показує, як аналізувати спостережувані явища, предмети, дає докладний план спостережень, наприклад за Сонцем (чи високо піднялось, як воно світить); температурою повітря (тепло, прохолодно, холодно, мороз, визначити скільки градусів); вітром (з якого боку дме, сильний, слабкий, помірний або зовсім його немає); опадами (у вигляді чого йдуть, коли почались, чи значні); хмарністю (яка частина неба вкрита хмарами, колір хмар, густі хмари чи прозорі, високо вони чи низько, рухаються чи не рухаються).

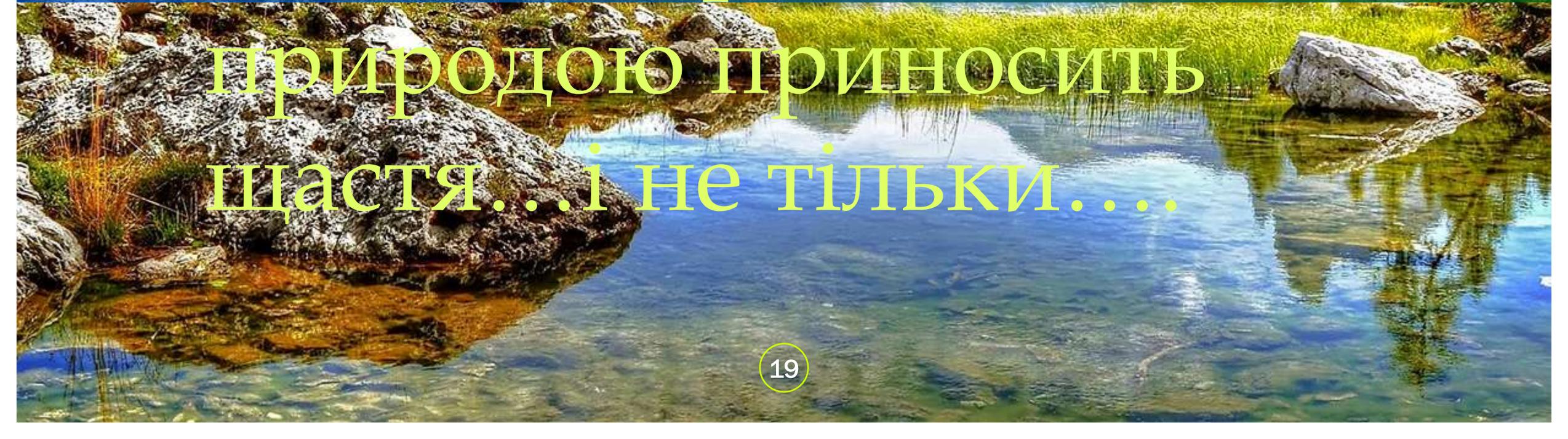
Навчити дітей зв'язно розповідати, описувати той чи інший об'єкт допоможе чіткий план, за яким характеризуватиметься компонент, який вивчається, щоб учень мав змогу розглядати його в певній послідовності, охопити найістотніші ознаки, встановити взаємозв'язок та взаємозалежність об'єкта і навколишнього середовища. Наприклад, проводячи спостереження за предметами неживої природи (тверді тіла і рідини) учням можна запропонувати такий план: стан; форма; колір; маса; площа або об'єм, які займає; змінюваність; інші властивості (горючість тощо); використання.

Раді будемо вас бачити у
нас на курсі.

Життя в гармонії з

природою приносить
щастя... і не тільки....